فصل‌نامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی-فرهنگی، دوره‌ی دوازدهم، شماره‌ی ۱، تابستان ۱۴۰۲، صفحات۱۱۹-۹۸

مقاله پژوهشی

بررسی جامعه‌شناختی رابطهٔ نوگرایی و تغییر رفتار دختران (مطالعهٔ موردی دختران و زنان دانشجوی دانشگاه پیام نور استان گلستان)

مصطفی خسروی[۱]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۸/۱۱ تاریخ پذیرش:۱۴۰۲/۰۱/۲۶

چکیده

هدف این پژوهش بررسی رابطهٔ نوگرایی و تغییر رفتار دختران می‌باشد. پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی است که به روش پیمایشی انجام گردید. جامعهٔ آماری تحقیق را تمامی دانشجویان دختر دورهٔ کارشناسی دانشگاه پیام نور استان گلستان تشکیل می‌دهند که تعداد آن‌ها ۳۹۲۳ دختر می‌باشد که براساس فرمول کوکران، ۲۴۱ نفر بصورت طبقه‌ای نسبتی و تصادفی انتخاب شدند .ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامهٔ محقق ساخته بود که پایایی پرسشنامه در حد قابل قبول به دست آمد. تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم افزارSPSS وAMOS انجام شد. یافته‌ها نشان داد که مسیر متغیر نوگرایی و تغییر رفتار در سطح اطمینان ۹۹ درصد ($b= 0/58 , p\leq 0/01$) معنادار است. بر این اساس، می‌توان نتیجه‌گیری کرد با رشد مؤلفه‌های نوگرایی در جامعه، شاهد افزایش تغییرات رفتار دختران دانشجو می باشیم.

واژه‌های کلیدی: تغییر رفتار؛ دانشگاه پیام نور؛ نوگرایی، ارزش‌ها.

[۱]. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. m.khosravi@pnu.ac.ir

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

مقدمه و بیان مسأله

فرایند مدرنیته[۱]، جهان سنتی را که در آن زندگی، معنایی واضح دارد، متلاشی می‌کند. پیوندهای جمعی و مشترک گرم و شخصی، جایشان را به روابط غیر شخصی[۲] و رقابتی[۳] در جامعه‌ای می‌دهند که مبتنی بر توفیق شخصی است (اینگلهارت[٤]، ۱۹۹۷: ۲۳). اینکلس[٥] و اسمیت[٦] نوسازی را نوعی فرایند اجتماعی-روانی[۷] می‌دانند که طی آن افراد، نگرش‌ها، ارزش‌ها و عقاید مدرن را کسب می‌کنند (ازکیا، ۱۳۸٤ :۲۲). تحولات مدرنیته و نگرش‌های حاصل از آن در جامعهٔ ایرانی، بر نگرش دختران و زنان تأثیر به سزایی گذاشته است و به تبع، باعث ایجاد تغییرات فراوانی در رفتارهای آن‌ها شده است.

کسب استقلال مالی زنان، آنان را در تصمیم‌گیری‌های خانوادگی (نظیر تعیین تعداد فرزندان، محل سکونت مستقل و مشارکت در موضوعات روزمرهٔ خانگی) و شخصی (نظیر گذران اوقات فراغت، خرید وسایل تزیینی، گردش مجردی با دوستان) از انفعال خارج و صاحب رأی کرد. از سوی دیگر، با ورود زنان به عرصه‌های آموزشی، شغلی و سایر نهادهای اجتماعی، منابع هویت-یابی[۸] آنان، از نقش‌های خانگی فراتر رفته است و در تصویر ذهنی از خود، هویتی مستقل از هویت برگرفته از همسر در نظر گرفتند (سفیری و همکاران، ۱۳۹٤: ٤-۳).

بنابراین رشد فردگرایی[۹]، توسعهٔ ارزش‌های عقلانی[۱۰] و تضعیف پیوندهای خانوادگی در زنان، توأم با تحولات جامعهٔ جدید بوده است. توسعهٔ ارتباطات و آموزش و پرورش، افزایش میزان سواد و همگانی شدن آموزش زنان منجر به شکسته شدن چارچوب‌های خشک سنتی قدیمی شده است (بهنام، ۱۳۸۳: ۱۷۱). به گفتهٔ «گیدنز»[۱۱]، این که ما چگونه دربارهٔ خود می-اندیشیم و چگونه با افراد دیگر رابطه و پیوند برقرار می‌کنیم، تغییرات بنیادی[۱۲] در جریان است. این تغییرات بنیادی است که در مناطق و فرهنگی‌های متفاوت، با سرعت بالایی و البته با مقاومت

---

1 . modernity
2 . impersonal
3 . competitive
4 . Inglehart
5 . Incles
6 . Smith
7 . Social-psychological
8 . Identification
9 . individualism
10 . rational
11 . Giddens
12 .Fundamental Changes

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

بسیار در حال پیشروی است (گیدنز، ۱۹۹۹: ۱). بدون شک مـوج نوگرایی و مدرنیزاسیون[1] جامعه، ارتباطات انسانی و روابط اجتماعی دختران و زنان ایرانی را دچـار تغییراتی نموده است و در حقیقت قضاوت‌هـایی کـه دربارهٔ رفتارهای دختران و زنان در محاوره‌های عادی یا در گزارش‌های پژوهشی ابراز می‌شود، عمدتاً ناظر به چنین تغییراتی که ناشی از گرایش به نوگرایی و تجددگرایی است، می‌باشد. آن چه ضرورت انجام این تحقیق را روشن تر می‌کند، پیامدهای نوگرایی می‌باشد که در زندگی شخصی و جمعی دختران دانشجو برجسته‌تر شده است و به تبع، شکل‌های جدیدی از رفتارها را به نمایش گذاشته است که جامعهٔ ایرانی تا حالا تجربه نداشته است.

این تحقیق به دنبال به پاسخ به این سؤال می‌باشد که آیا بین شکل‌گیری مؤلفه‌های نوگرایی و تغییر رفتار دختران و زنان دانشگاه پیام نور استان گلستان رابطهٔ معناداری دیده می‌شود؟

.

پیشینهٔ تحقیق

در زمینهٔ بررسی رابطهٔ نوگرایی و تغییر رفتار دختران و زنان تا کنون کار پژوهشی مجزایی در داخل کشور صورت نگرفته است و از این جهت، کار تحقیقی حاضر یک پژوهش جدید در این عرصه بوده است که مسیر را برای انجام تحقیقات دیگر مهیا می‌کند. غالب کارهایی که در این زمینه صورت گرفته است، به گونه‌ای است که یکی از متغیرهای این پژوهش، در آن تحقیق دخالت دارد و به عنوان متغیر مستقل یا وابسته مورد بررسی قرار گرفته‌اند. بنابراین در این قسمت، به بررسی پیشینهٔ تحقیق موضوعاتی پرداخته خواهد شد که تا اندازه‌ای، موضوع مورد نظر این پژوهش را پوشش دهد یا به آن نزدیک‌تر باشد.

خسروی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی به بررسی «تأثیر مؤلفه‌های نوسازی فرهنگی بر فرآیند ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه‌های استان گلستان» پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که اگرچه ورود برخی از ابعاد نوسازی فرهنگی، تغییر تعدادی از حوزه‌های سبک زندگی مردم را به دنبال داشته است، درعین حال افراد جامعهٔ مورد مطالعه، نسبت به منابع این تغییرات و پیامدهای آن (درسطح فردی و جامعه) به طور باز اندیشانه‌ای، آگاه و از حساسیتی ویژه برخوردارند.

ورزی کناری و همکاران در سال ۱۳۹۸، پژوهشی با عنوان «نوسازی فرهنگی و ارزش های خانواده در بین دانش آموزان دبیرستانی استان مازندران » انجام داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد میانگین نوسازی فرهنگی و تغییرات ارزش‌های خانواده بیش از حد متوسط است و بیان‌گر نگرش‌های تقریباً مدرن در حوزهٔ ارزش‌های خانوادگی در بین دانش آموزان است.

[1] .modernization

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

حقیقتیان و دارابی در سال ۱۳۹٤، تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر نوسازی فرهنگی و مکانیسم تأثیرگذاری آن بر ارزش‌های خانواده (مطالعهٔ موردی: شهرستان نهاوند)» انجام داده‌اند. نتایج نشان داد که سه مؤلفهٔ نوسازی فرهنگی یعنی، ریسک‌پذیری، بازاندیشی و کمرنگ شدن باورهای مذهبی بر افول اشکال خانواده و پیدایش شکل مدرن آن مؤثر بوده است.

سیف اللهی و شاطری، پژوهشی با عنوان «نقش شبکه‌های اجتماعی نوین در تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی (مورد مطالعه: دختران و زنان دانشجوی دانشگاه‌های تهران)» در سال ۱۳۹٤، انجام داده‌اند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان دهندهٔ تغییر رفتار کاربران در زمینه‌های فردی، عاطفی، خانوادگی و اجتماعی با تأثیرپذیری از میزان و نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی می-باشد.

فرهمند و همکاران در سال ۱۳۹۳، پژوهشی با عنوان «تأثیر مؤلفه‌های نوگرایی در حمایت خویشاوندی خانواده‌های شهر یزد» انجام داده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که هر جا ارزش-های نوین و عناصر مدرنیته به جامعه‌ای وارد شوند، سنت و ارزش‌های پیشین، کارایی خود را تا حدی از دست می‌دهند.

زاهدی و همکاران پژوهشی با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی تأثیر فرایند نوسازی در ساختار خانواده (مقایسهٔ نقاط شهری و روستایی در استان مازندران)» در سال ۱۳۹۲ انجام داده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن دارد که در نقاط شهری، رابطهٔ بین فرآیند نوسازی و نگرش به طلاق و خیانت خانوادگی معنی‌دار است، اما در نقاط روستایی، این رابطه معنی‌دار نیست.

زاهدی و خضرنژاد (۱۳۹۲) در تحقیق خود با عنوان «نوسازی و فرایند تحول ارزش‌ها در خانواده، بررسی نمونه‌ای دگرگونی ارزش‌های خانوادگی شهر بوکان» به این نتایج دست یافتند که ارزش‌های سنتی حوزهٔ خانواده هنوز تا حد زیادی به قوت خود باقی است و ارزش‌های مدرن نیز آرام آرام و به تدریج در حال شکل‌گیری هستند.

کاظمی و نیازی در سال ۱۳۸۹، پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر عوامل فرهنگی بر فرآیند ازدواج (مطالعهٔ موردی شهر شیراز» پرداخته‌اند. فرآیند ازدواج در ایران از دیدگاه این محققان از یک طرف تحت تأثیر عوامل درونی مانند مدرنیزاسیون شهرنشینی و سطح تحصیلات بالا است و از طرف دیگر تحت تأثیر عوامل بیرونی مانند آرمان گرایی توسعه‌ای قرار گرفته است و کم کم تمایلی به مشابهت با فرآیند ازدواج مدرن در جوامع صنعتی نشان می‌دهد.

معینی و شکر بیگی پژوهشی با عنوان «بررسی نوگرایی خانواده‌های ایرانی (تحقیقی در شهر تهران)» در سال ۱۳۸۸ انجام داده‌اند. نتایج به دست آمده گویای گرایش خانواده‌های ایرانی به

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

نوگرایی است و متغیر نوگرایی در نگرش‌های جنسیتی، بالاترین بازنگری و متغیر باورهای دینی کم‌ترین بازنگری را در خانواده‌های ایرانی داشته است.

تورن (۲۰۰۳)[1]، در مطالعه‌ای به صورت پیمایشی با عنوان" ایران در جریان فرایند مدرنیزاسیون قرار دارد "، بر روی جوامع در حال توسعه چون ایران به نیروهای مؤثر در تغییر و یا حفظ الگوهای خانواده پرداخته است. وی نتیجه می‌گیرد که عواملی مانند مذهب، خانواده‌گرایی و موقعیت سیاسی و عواملی که محرک تغییرهستند؛ در مقابل تغییرات مقاومت می‌کنند

هیرشمن ومین[2] در مطالعهٔ «تأثیرات نوسازی بر ساختار خانوادهٔ پدر مکانی در کشور ویتنام» که در سال ۲۰۰۲، انجام داده‌اند، به این نتیجه رسیدند که به رغم وجود فرآیند نوسازی و شیوع مشاغل غیرکشاورزی و بالا رفتن سن ازدواج، این نوع الگوی خانواده تغییر محسوسی نکرده است.

دانیل لرنر [3](۱۳۸۳) در تحقیقی با عنوان "گذر جامعهٔ سنتی: نوسازی خاورمیانه" مطالعهٔ خود را بر شش کشور خاورمیانه (ترکیه، لبنان، ایران، اردن، مصر و سوریه) متمرکز نمود. لرنر با مطالعهٔ میدانی خود در خاورمیانه به خصوص در ترکیه متوجه این واقعیت می‌شود که همراه با ورود خدمات و تسهیلات شهری به جوامع روستایی، نگرش‌ها و باورهای مردم نیز تغییر می‌کنند و زمینه‌های تحرک روانی و ذهنی در آن‌ها شروع به رشد ونمو می‌کند.

الکس اینکلس[4](۱۹٦۹) در تحقیقی با عنوان «مدرن سازی مردان: در مورد علل و پیامدهای تغییر فردی در شش کشور در حال توسعه»، برای به دست آوردن تعریفی تجربی از انسان نو، در میان شش کشور، پژوهشی انجام داده است و به این نتیجه رسیده است که در جوامع مدرن، با وجود اختلافات فرهنگی که دارند، وجه نظرهای خاص مشترکی میان افراد این جوامع وجود دارد.

اینکلس و اسمیت[5](۱۹۷٤)در تحقیقی تحت عنوان " مدرن شدن: تغییرات فردی در شش کشور در حال توسعه،" برای آزمون تجربی اندیشه‌های نو در شش کشور در حال توسعه (پاکستان، آرژانتین، شیلی، هند، نیجریه، اسرائیل) به تحقیق می‌پردازند. در مجموع، این پژوهشگران توانستند از طریق یافته‌های تجربی، ویژگی‌های انسان مدرن را به طور مشخص شناسایی کنند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که مدرنیته به عنوان «پروسهٔ تغییر در ارزش‌ها و احساسات» می‌باشد.

---

[1] .Toren
[2] . Hishcmon & Minh
[3] . Daniel Lerner
[4] . Alex Inkeles
[5] . Smith

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

کلود تاپیا[1] (۲۰۲۰) در تحقیقی تحت عنوان «نو شدن: روان‌شناسی اجتماعی در تونس» تجدید سازمان‌ها، گرایش‌ها و تصاویر ذهنی را مورد تحلیل قرار داده است. به عقیده وی، همراه با نو شدن جامعه، باید در گرایش‌های افراد نیز تغییراتی صورت گیرد.

مالهوترا و تسوی[2](۱۹۹۶) در پژوهشی با عنوان «تأثیر عوامل نوسازی بر روی ازدواج؛ مورد تحقیق در سریلانکا»، نشان دادند که ایده‌ها و هنجارهای مدرن نقش تعیین‌کننده‌ای در زمان ازدواج زنان در سریلانکا دارد.

ادبیات نظری

انقلاب صنعتی[3] و نظام سرمایه‌داری[4]، ساختار اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی خاصی را ایجاد کردند که روشنفکران غربی از آن تحت عنوان «مدرنیته» یا «تجدد» نام بردند. سپس هم گام با چنین رخدادی، زمینهٔ فکری- فرهنگی و ایدئولوژیک مناسبی نیز ایجاد شد که می‌توان آن را نوگرایی یا «مدرنیسم» نام نهاد (افشار کهن، ۱۳۸۳: ٥٦). فرآیند نوسازی باعث ورود تکنولوژی‌ها و صنعت غربی به این مناطق شده است و به سرعت جایگزین شیوه‌های تولید و ادارهٔ این جوامع گردیده است. اما فرهنگ، طرز تفکر و ایدئولوژی متناسب با این پیشرفت‌ها، با نظام فرهنگی و ارزش سنتی این جوامع برخورد می‌کند و به راحتی نمی‌تواند جایگزین شیوه‌های فکری سنتی گردد (فرهمند و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵۵). مدرنیته موجبات تمایز دو ساحت متفاوت در زندگی انسانی را فراهم کرده است: حوزهٔ شخصی[5] و حوزهٔ عمومی[6]؛ مراد از حوزهٔ عمومی در دید گاه جامعه‌شناختی، فضای عمومی بین اتباع یک جامعه است که از ساختارهای اجتماعی (اماکن عمومی تفریحی و غیرتفریحی) هم چنین نهادهای مدنی (مطبوعات، احزاب و رسانه‌های عمومی) تشکیل شده است . از سوی دیگر، مراد از حوزهٔ شخصی یا خصوصی، عرصهٔ فارغ از عموم یا عقلانیت جمعی است. این حوزه از زندگی شخصی و سبک زیستی که فارغ از خواست عموم و دولت می‌تواند عمل کند، تشکیل شده است . عرصهٔ شخصی، جنبهٔ اقناعی ندارد و علایق خصوصی را شامل می‌شود (فاضلی، ۱۳۸۲: ۷۰). علائق دختران از جمله مهم‌ترین امور مربوط به حوزهٔ خصوصی است. نوگرایی در تعریف «کائولی[7]» در تقابل با دوره‌های قبل[1] تعریف

---

1 . Claude Tapia
2 . Malhotra & Tsui
3 . industrial revolution
۴ . انقلاب صنعتی و نظام سرمایه‌داری منجر به رشد سریع شهرها، حاکمیت بوروکراسی، بسط فن آوری‌های مدرن و تشکیل دولت- ملت های وسیع گردید.
5 . Personal sphere
6 . Public sphere
7 . Kaoli

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]
[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

می‌شود و به صورت عینی‌تر مورد توجه قرار داده می‌شود. وی معتقد است، پیروزی عقلانیت بر باورهای سنتی[۲] (اسطوره‌ای، اخلاقی، عاطفی و..) با رشد تفکرات علمی، عقلانیت محور و افزون شدن اعتبار فلسفهٔ نقادانه[۳] همراه خواهند بود (واترز[٤]، ۱۳۸۱ :۵۹). بشیریه، در تعریف نوگرایی بر این امر تأکید می‌کند: نوگرایی بیان نوعی بینش مبتنی بر اصالت عناصر مدرنیته است و زمینهٔ تئوریک و ذهنی تمام اقدامات عملی جوامع دور از تجدد غربی را برای تحقق تجدد، فراهم می-آورد (بشیریه، ۱۳۷۸: ٤). هایلبر ونر[۵]، تفاوت اصلی بین دوران مدرن و ماقبل مدرن را سودجویی تمام عیاری می‌داند که حاصل مدرن شدن جامعه می‌باشد (بوردیو،۱۳۹۰: ۷۸). جورج زیمل[٦]، بر مصرف گرایی[۷] در مکان شهرهای مدرن تأکید دارد و شارما[۸]در نظریهٔ خود پیرامون نوگرایی، بر عواملی چون جهت‌گیری علمی[۹]، تساوی طلبانه[۱۰]، پیشرفت[۱۱]، استقلال طلبانه[۱۲] و جهت‌گیری دموکراتیک[۱۳] تأکید می‌کند (مهدی زاده، ۱۳۸۰: ۹٦-۹۵). ماکس وبر[۱٤]، عقلانیت را عنصر اصلی جامعهٔ مدرن می‌داند (ازکیا، ۱۳۷۹: ٤۸). به طور کلی در این تحقیق، چهار مقوله از مؤلفه‌های نوگرایی بیان شده است: عقلانیت[۱۵]، عرفی شدن[۱٦]، سودگرایی[۱۷] و فردگرایی[۱۸]. این مقوله‌ها از چهار حوزهٔ اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نشأت گرفته است. هم چنین باید عنوان کرد که در مفاهیم نوگرایی، مدرنیته و نوسازی در این تحقیق، با این که در جزئیات تفاوت‌هایی با هم دارند، ولی این مفاهیم به صورت مشترک و در یک مفهوم (نوگرایی) به کار رفته‌اند. بعد اقتصادی در برگیرندهٔ عقلانیت ابزاری[۱۹] به طور عام و سودگرایی به طور خاص می‌باشد (بشیریه، ۱۳۷۸ :٦۹). بعد اجتماعی شامل فردگرایی و آزادی‌خواهی است. آزادی‌خواهی تمایل افراد به برخورداری از آزادی در حیطه‌های مختلف فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، مدنی و حقوقی

---

[۱] . دوره‌هایی که تاریک‌تر هستند، عقلانی نیستند، دموکراتیک نیستند، فاقد مدنیت هستند و از لحاظ فنی، توسعه یافته نیستند.

[2] . Traditional beliefs
[3] . Critical philosophy
[4] . Waters
[5] . Hylbervener
[6] . Georg Simmel
[7] . consumerism
[8] . Scharma
[9] . scientific
[10] . Egalitarian
[11] . improvement
[12] . Independence
[13] . Democratic orientation
[14] . Max Weber
[15] . rationality
[16] . becoming customary
[17] . profiteering
[18] . individualism
[19] . instrumental rationality

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]
[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

است (هنسلر[1]، ۲۰۰۹). زیمل نیز در نظریات خود، عامل اصلی جریان نوگرایی را گسترش آزادی فردی می‌داند (کرایب[2]، ۱۳۸۲: ۲۸٦). بعد فرهنگی، سه عنصر انتقادگری[3]، علم گرایی[4] و عرفی شدن باورها را در بر می‌گیرد و بر کاهش تعصبات مذهبی و نشان دادن تسامح بیش‌تر نسبت به ادیان مختلف، توجه به کمال انسانیت افراد صرف نظر از نوع عقاید مذهبی آن‌ها، تقدس زدایی از امور مختلف و تکثرگرایی در عقاید مذهبی ناظر است (قاسمی و همکاران، ۱۳۸۷ :٤۹). بعد سیاسی، داشتن بینش دموکراتیک در عقاید و افکار سیاسی را می‌رساند که طی آن نقش افراد در جامعه به عنوان یک شهروند، بسیار اهمیت دارد. شرط اصلی ظهور بینش دموکراتیک، وجود حکومت دموکراتیک می‌باشد. دموکراسی یک نظام تصمیم‌گیری جمعی است که در آن، مداخلهٔ گستردهٔ شهروندان در امور عمومی امکان پذیر شود و اصل خود مختاری افراد در جامعه فراهم گردد (هلد[5]، ۱۳٦۹ :٤۲۰). به عقیدهٔ زیمل، در میان شهرهای مدرن، فرد از نظر فیزیکی به دیگران نزدیک است ولی از نظر روان‌شناختی از دیگران جدا و مستقل می‌باشد که نتیجهٔ این امر، آزادی وسیع همراه با احساس پوچی است. هلد می‌گوید: دموکراسی یک نظام تصمیم‌گیری جمعی است که در آن مداخلهٔ گستردهٔ شهروندان در امور عمومی امکان پذیر بوده است و اصل خود مختاری افراد در جامعه فراهم گردد (همان). تورن، کشور ایران را جامعه‌ای می‌داند که مدت زیادی است در فرایند نوسازی قرار دارد. به نظر وی ایران دیگر جامعه‌ای صرفاً مـذهبی نیـست. یکـی از مؤلفـه‌هـای نوسازی، وضعیت زنان است که در ایران به سـرعت در حـال دگرگـونی اسـت (تـورن، ۱۳۸۲: ٤۷).

جدول شمارهٔ یک- متغیر نوگرایی و ابعاد و مؤلفه‌های مرتبط با آن

متغیر	ابعاد	مؤلفه‌ها	ریز مؤلفه‌ها	نظریه پرداز
نوگرایی	اقتصادی	عقلانیت	قرار دادگرایی، کاهش اهمیت عواطف و احساسات و واکنش‌های عاطفی، نفی تقدیرگرای و شانس، داشتن بینش علمی و منطقی در امور	وبر/شارما/راجرز
		سودجویی	داشتن کنش عقلانی معطوف به هدف، حسابگری در امور	ماکس وبر
		مصرف گرایی	رفاهطلبی، استفاده از تکنولوژی مدرن، استفاده از کالاهای مصرفی حاصل از تکنولوژی مدرن، پیروی از مد	گیدنز/زیمل/برگر/ بریجت
	اجتماعی	فرد گرایی	اکتسابی بودن موفقیت در زندگی نه انتسابی بودن آن، اصالت فرد یعنی ملاک حقیقت بودن فرد، استقلال طلبی در امور مختلف چون ازدواج و محل زندگی	اینکلس و اسمیت/ ریسمن/
		آزادی	خصوصی سازی فعالیت‌های اقتصادی، احترام به عقاید دیگران، اعتقاد به	وبر/ هلد/ ولتر/

[1] . **H**enseler
[2] . Craib
[3] . Criticism
[4] . Scientism
[5] . Held

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]
[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

		خواهی	لزوم آزادی بیان در جامعه، آزادی افراد در انتخاب شیوهٔ زندگی خود مثل لباس پوشیدن، طرز صحبت کردن	آدام اسمیت
	فرهنگی	انتقادی گرایی	گفتمان دو سویه، نقد و ارزیابی مسائل سیاسی و اجتماعی	هابرمتس/ واترز
		علم گرایی	لزوم استفاده از روش‌های نوین علمی برای حل مسائل، نفی عقاید خرافی و افسانه‌ها	شارما و کندورسه/ لاکاریر
	سیاسی	نگرش دموکراتیک	لزوم کسب آگاهی سیاسی، داشتن نگرش دموکراتیک، اعتقاد به انتخابات آزاد، ضروری دانستن وجود احزاب سیاسی در جامعه، اهمیت قائل شدن برای نقش خود در حکومت	شارما

براین اساس، می‌توانیم متغیرهای اصلی تحقیق را به صورت نظری و عملیاتی تعریف کنیم.

نوگرایی

در این تحقیق، هشت شاخص اصلی برای نوگرایی در نظر گرفته شده است که این شاخص‌ها مورد توجه اکثر نظریه پردازان نوگرایی و جامعه‌شناسان بوده است. با توجه به نظریات گفته شده در بخش نظری، می‌توان عناصر نوگرایی را در چهار حوزهٔ اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی (ازکیا، ۱۳۸٤: مبحث نوگرایی) و در هشت شاخص دسته بندی نمود که این عناصر در حوزه‌های ساختاری مختلف جامعه در رابطهٔ متقابل با یکدیگر قرار می‌گیرند (جدول شمارهٔ ۱). از نظر تعریف عملیاتی، این متغیر با استفاده از پرسشنامهٔ محقق ساخته با تعداد ٤۲ گویه بر اساس مقیاس لیکرت ترتیبی از (کاملا مخالف تا کاملا موافق) مورد سنجش واقع شده است.

تغییر رفتار دختران

تغییراتی که امروزه در جهان، جریان دارد و جوامع و فرهنگ‌های مختلف را، بیش از همهٔ اعصار گذشته به هم وابسته می‌سازد. به دلیل تأثیرات نوگرایی، همهٔ ما از "حیات خلوت‌های یکدیگر" باخبریم، بسیار بیش‌تر از آن چه نسل‌های گذشته بودند (گیدنز، ۱۳۸۹: ٦۸). در کشور ما نیز، افراد تحت تأثیر شدید تغییرات تکنولوژیکی قرار گرفته است و بالطبع در روابط و مناسبات گروه‌های اجتماعی از جمله زنان و دختران نیز تغییرات زیادی ایجاد شده است، تغییراتی که در لایه‌های زندگی آنان نفوذ کرده است و روابط آنان را از وضعیت سنتی خارج نموده است و وارد دنیای جدید تکنولوژی کرده است. زنان ایرانی "آگاه و گاه ناآگاه" از شرایط فعلی و محدودیت-ها، وارد فضای جدید شده است و سپس به کالبد شکافی محیط اطراف می‌پردازند. تغییر رفتار دختران در این تحقیق، به صورت یک متغیر(وابسته) و بدون ابعاد مورد بررسی قرار گرفته است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

ابزار اندازه‌گیری این متغیر، پرسشنامهٔ ساختار یافته محقق ساخته‌ای با ۲۱ گویه بر اساس طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت می‌باشد.

جمع‌بندی نظری و مدل مفهومی

در تحقیق حاضر، با بهره‌گیری از نظریه‌های ذکر شده در مبانی نظری و ارتباط موضوعی این نظریه‌ها، در نهایت، متغیرهای تأثیرگذار ابعاد نوگرایی بر روی تغییر رفتار دختران و زنان دانشجو و متغیر تعدیل‌گر سرمایهٔ فرهنگی استخراج شدند. در ابعاد نوگرایی اقتصادی از نظریات ماکس وبر، شارما، گیدنز، زیمل؛ در ابعاد نوگرایی اجتماعی از نظریات وبر، هلد، اینکلس و اسمیت؛ در ابعاد نوگرایی فرهنگی از نظریات واترز و شارما و در ابعاد نوگرایی سیاسی از نظریات شارما بهره گرفته شد. بنابراین فرضیات تحقیق به صورت زیر تدوین می‌گردد:

-به نظر می‌رسد بین نوگرایی و تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی رابطهٔ معنادار آماری وجود دارد.

-به نظر می‌رسد بین نوگرایی اقتصادی و تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی رابطهٔ معنادار آماری وجود دارد.

-به نظر می‌رسد بین نوگرایی اجتماعی و تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی رابطهٔ معنادار آماری وجود دارد.

-به نظر می‌رسد بین نوگرایی فرهنگی و تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی رابطهٔ معنادار آماری وجود دارد.

-به نظر می‌رسد بین نوگرایی سیاسی و تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی رابطهٔ معنادارآماری وجود دارد.

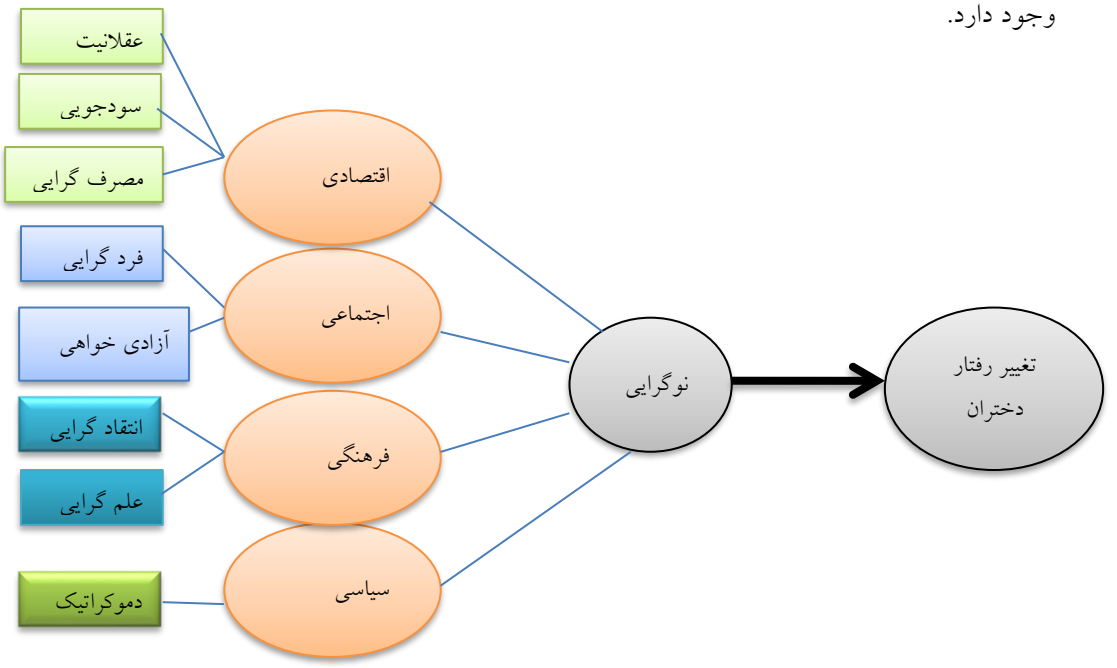

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

نمودار شمارهٔ یک-مدل پژوهش

روش تحقیق

این پژوهش از نظر روش، توصـــیفی است و با تکنیک پیمایشـــی انجام شده است. هم‌چنین از حیث هدف، مطالعهٔ کاربردی است و به لحاظ زمان در زمره تحقیقات مقطعی قرار دارد. جامعهٔ آماری تحقیق را تمامی دانشجویان دختر دورهٔ کارشناسی دانشگاه پیام نور در استان گلستان تشکیل می‌دهند که بر اساس سال ۱۴۰۲، تعداد آن‌ها ۳۹۲۳ دختر می‌باشد که از طریق فرمول کوکران، ۲۴۱ نفر به صورت طبقه‌ای نسبتی و تصادفی انتخاب شدند (که در آن P احتمال وجود صفت ۰/۵ و q عدم وجود صفت ۰/۵ در نظر گرفته شد).

$$n = \frac{N.t^2.p.q}{N.d^2 + t^2.p.q}$$

برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای توأم با تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم، استفاده شده است. طبقات نمونه‌گیری از واحدها و مراکز دانشگاه‌های پیام نور استان گلستان فقط با جنسیت دانشجوی دختر هستند که متناسب با توزیع جمعیت آماری نمونه‌ها نیز توزیع شده‌اند. داده‌های به دست آمده در تحقیق، پس از انجام مراحل استخراج، کدگذاری و ورود اطّلاعات به کامپیوتر، با استفاده از دو نرم افزار SPSS26 (آزمون‌های آماری رابطه‌ای) و معادلات ساختاری (نرم افزار AMOS آموس) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. هم‌چنین در تدوین جداول فراوانی، نمودارها و مقایسهٔ شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی در آمار توصیفی مورد نظر قرار گرفته است. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از تکنیک پرسشنامه و مصاحبهٔ ساخت یافته استفاده شده است. برای اطمینان از صحت، صراحت و اعتبار سؤالات، پس از آزمون مقدماتی، رفع اشکال، نواقص و حذف تعدای از گویه‌های نامناسب متغیرها، پرسشنامه در بین جمعیت نمونه تکمیل شد.

ابزار اندازه‌گیری متغیر وابستهٔ تغییر رفتار دختران، پرسشنامهٔ ساختاریافته محقق ساخته‌ای است با ۲۱ گویه و متغیر مستقل نوگرایی و ابعاد آن (عقلانیت، سودجویی، مصرف گرایی، فرد گرایی، آزادی خواهی، انتقاد گرایی، علم‌گرایی و دموکراتیک) تعداد ۴۲ گویه بر اساس مقیاس لیکرت ترتیبی از (کاملا مخالف تا کاملا موافق) تهیه شد. نمره‌گذاری این پرسشنامه با جمع کردن گویه‌های هر شاخص به دست می‌آید که نمرهٔ ۵ بیان‌گر بالاترین میزان و نمرهٔ ۱ دارای پایین‌ترین

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

سطح است. برای سنجش اعتبار ابزار تحقیق کل پرسشنامه‌ها از اعتبار صوری (مراجعه به اساتید خبرهٔ جامعه‌شناسی) و اعتبار سازه‌ای (استخراج پرسشنامه از نظریه‌های مطرح، چارچوب نظری و مدل) کمک گرفته شد. پایایی پرسشنامه‌ها نیز با استفاده از آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج، میزان این پایایی عدد بالاتر از ۰/۷ (نوگرایی،۰/۸۱؛ تغییر رفتار،۰/۷۹) بدست آمد (نک: جدول شمارهٔ ۲).

یافته‌های تحقیق

جدول شمارهٔ دو- مقدار پایایی سؤالات پرسشنامهٔ محقق‌ساخته

متغیر	شاخص	تعداد سؤالات	نرخ پایایی	
نوگرایی	عقلانیت	۵	۰/۸۲	۰/۸۱
	سودجویی	٦	۰/۸۳	
	مصرف گرایی	۵	۰/۸۰	
	فردگرایی	٦	۰/۷۸	
	ازادی خواهی	۵	۰/۸۰	
	انتقادگرایی	۵	۰/۷۹	
	علم گرایی	۵	۰/۷۸	
	دموکراتیک	۵	۰/۸۳	
تغییر رفتار	تغییر رفتار دختران	۲۱ گویه	۰/۷۹	۰/۷۹

در این بخش، ایتدا به توصیف سیمای کلی شرکت کنندگان در پژوهش از نظر وضعیت تأهل، سن، وضعیت اشتغال، دورهٔ تحصیلی و شرایط اقتصادی پرداخته شده است. سپس به توصیف کم و کیف توزیع متغیرهای مواجهه با تغییر رفتار و نوگرایی پرداخته شده است و در نهایت نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌های مطروحه گزارش شده است.

در این پژوهش، ۲٤۱ دانشجوی دختر دانشگاه پیام نور استان گلستان مشارکت کردند. این دانشجویان در دامنهٔ سنی ۱۸ تا ۵۰ سال با میانگین حدود ۳۰ سال قرار دارند و ۱۵۸ نفر (٦٦ درصد) از آنها مجرد، ٦٤ نفر (۲٦ درصد) متأهل و ۱۹ نفر (حدود ۸ درصد) به هر دلیلی همسرشان را از دست داده‌اند. ۱۰۲ نفر (٤۲ درصد) از آنها شاغل و ۱۳۹ نفر دیگر (حدود ۵۸ درصد) غیر شاغل‌اند. ۱٤ نفر (۵ درصد) از دانشجویان شرکت کننده، وضعیت کلی اقتصادی خود و خانواده‌شان را به لحاظ ذهنی در طبقهٔ بالا، ۱۷ نفر (۸ درصد) در طبقهٔ متوسط رو به بالا،

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

۱۳۰ نفر (٥٤ درصد) در طبقهٔ متوسط رو بـه پـایین، ٥۰ نفر (۲۱ درصد) در طبقهٔ کارگر و ۳۰ نفر دیگر (۱۲ درصد) در طبقهٔ پایین ارزیابی کردند.

با توجه به نتایج جدول شمارهٔ ۳ سطح تغییر رفتار در بین پاسخگویان در سطحی متوسط (۳/۳٤) و سطح نوگرایی در بین پاسخگویان در سطحی متوسط(۳/۱٤) قرار دارد.

جدول شمارهٔ سه- توزیع فراوانی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	انحراف معیار	واریانس	دامنه تغییرات	کم ترین داده	بیش ترین داده
تغییر رفتار	۳/۳٤٥۱	۳/٦٤٥۱	۰/۸٦٤۸	۰/۷۸۲	۳/۳۲	۱/٦٤	٥
نوگرایی	۳/۱٤۲۱	۳/٦٥۷	۰/٤٦٥۲	۰/۱٥۷٤	۲/۲۸	۱/٤۹	٥

شایان ذکر است که میانگین‌های ارائه شده در جدول شمارهٔ ۳، به این صورت محاسبه و ارائه شده‌اند که امتیازات اختصاص یافته به هر سؤال، ابتدا با یکدیگر جمع شدند و سپس مجموع امتیازات بر تعداد سؤالات تقسیم شده‌اند. درجدول شمارهٔ ٤، همبستگی و رابطهٔ بین متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

جدول شمارهٔ چهار- همبستگی درونی پیرسون بین متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	٤	٥	٦	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱	تغییر رفتار	-											
۲	عقلانیت	٭۰/۳٤	-										
۳	سودجویی	٭۰/۳۱	۰/۷۸ ٭٭	-									
٤	مصرف گرایی	٭۰/۳٦	۰/۸۱ ٭٭	٭٭۰/۷	-								
٥	فردگرایی	٭۰/٤٥	۰/۷۸ ٭	٭۰/٦۸	٭۰/٦۱	-							
٦	آزادی خواهی	٭۰/۳٤	۰/۷۱ ٭٭	٭۰/٦٦	٭۰/٦۸	۰/۷۱ ٭٭	-						

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

۷	انتقادگرایی	٭۰/۳۳	۰/۸ ٭٭	۰/۷۱ ٭٭	٭۰/٦	۰/۷۳ ٭٭	۰/۷۵ ٭٭	–					
۸	علم گرایی	٭۰/۲۸	۰/۷٤ ٭٭	۰/٦ ٭	۰/۸٤ ٭٭	٭۰/۸ ٭	۰/۷۹ ٭٭	٭۰/٦٥	–				
۹	دموکراتیک	٭۰/۲۷	۰/٦۸ ٭	٭۰/٦۹	۰/۷٤ ٭٭	۰/۷ ٭٭	٭۰/٦۸	٭۰/٦٥	۰/۸ ٭٭	–			
**P≤0/01 *P≤0/05													

چنان‌چه در جدول شمارهٔ ٤ مشاهده می‌گردد، از آزمون همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطهٔ متغیرهای تحقیق با متغیر وابستهٔ تغییر رفتار دختران استفاده شد. همان‌طور که در جدول شمارهٔ ٤ مشاهده می‌شود، تمامی ۸ مؤلفهٔ نوگرایی (عقلانیت، سودجویی، مصرف‌گرایی، فرد گرایی، آزادی خواهی، انتقاد گرایی، علم گرایی و دموکراتیک) با متغیر وابستهٔ تغییر رفتار، دارای رابطهٔ مثبت و معنادار می‌باشد (سطح معنی داری کم تر از ۰/۰۵). بین دو متغیر عقلانیت و تغییر رفتار دختران همبستگی قوی، معنی دار و مثبت مشاهده شد (۰/۳٤۲ و سطح معنی‌داری، کم‌تر از ۰/۰۵). هم چنین برای متغیر سودجویی (۰/۳۱۲، سطح معنی‌داری، کم‌تر از ۰/۰۵)؛ متغیر مصرف-گرایی (۰/۳٦۷، سطح معنی‌داری کم‌تر از ۰/۰۵)؛ متغیر فردگرایی (۰/٤٥۲، سطح معنی‌داری، کم‌تر از ۰/۰۵)؛ متغیر آزادی‌خواهی (۰/۳٤۱، سطح معنی‌داری، کم‌تر از ۰/۰۵)؛ متغیر انتقادگرایی (۰/۳۳۸، سطح معنی‌داری، کم‌تر از ۰/۰۵)؛ متغیر علم‌گرایی (۰/۲۸۲، سطح معنی‌داری، کم‌تر از ۰/۰۵) و متغیر دموکراتیک (۰/۲۷۳، سطح معنی‌داری، کم‌تر از ۰/۰۵) این رابطه، معنادار و مثبت و مقدار آن از نظر شدت، متوسط رو به بالا می‌باشد.

بررسی مدل نظری تحقیق

برای آزمون صحت مدل نظری تحقیق و محاسبهٔ ضرایب تأثیر از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری به وسیلهٔ نرم افزار AMOS استفاده شده است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

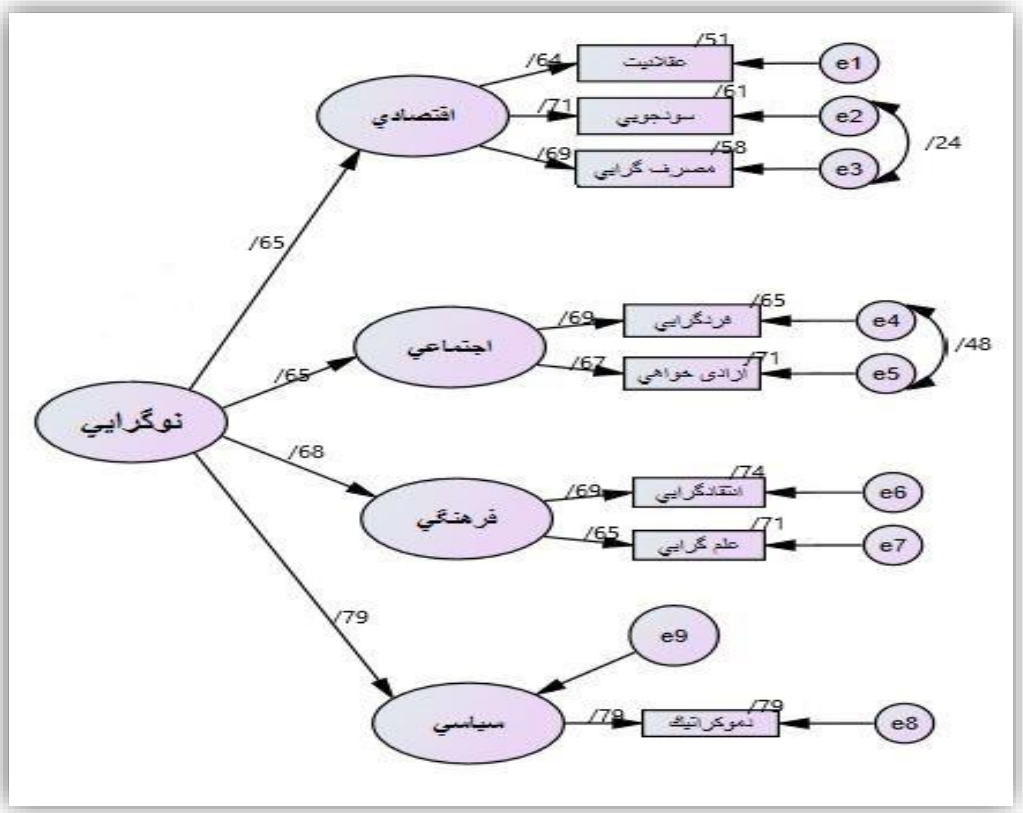

نمودار شمارهٔ دو- ضرایب مسیر و بار عاملی متغیر مستقل

متغیرهای پژوهش پیش از مدل سازی معادلهٔ ساختاری به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق، از طریق آزمون مدل اندازه‌گیری، مورد بررسی قرار می‌گیرتد. سهم تبیین رابطهٔ بین متغیر پنهان و متغیر آشکار به وسیلهٔ بار عاملی نشان داده می‌شود (عبداللهی و طاهری، ۱۳۹۸: ۸۳). در جدول شمارهٔ ۵، بارهای عاملی پنج متغیر آشکار بر روی متغیر نوگرایی، همگی بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشند؛ هیچ کدام منفی نمی‌باشند و بالاتر از یک هم نمی‌باشند. بنابراین هیچ کدام از گویه‌های متغیر نوگرایی حذف نمی‌شود. همان‌طور که در نمودار شمارهٔ ۲ مشاهده می‌شود، شاخص اصلاح (۰/۲٤) مربوط به کووریت[1] بین خطای ۲ و خطای۳ و شاخص (۰/٤٥) مربوط به کووریت بین خطای ٤ و خطای۵ می‌باشد. این شاخص، برآورد می‌کند که برقراری کووریت بین دو متغیر فوق، چه مقدار، ارزش عددی کای اسکوئر[2] را کاهش می‌دهد. با توجه به ملاک‌های مرتبط با

[1] . covariate
[2] . Chi-square

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]
[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

شاخص‌های برازش، این ارزش‌ها نشان می‌دهد که متغیر نوگرایی از برازش قابل قبولی برخوردار است. مقدار بار عاملی ضرایب مسیر در جدول شمارهٔ ۵ نشان داده شده است. مقدار روایی همگرا بالاتر از ۰/۰۵ بوده است. بنابراین متغیر نوگرایی از روایی همگرای قابل قبولی برخوردار است (روایی همگرای[1] ۰/۶۹۱) با توجه به این که مقدار پایایی عددی بالاتر از ۰/۸ می‌باشد (پایایی مرکب[2] ۰/۸۵۸) می‌توان نتیجه گرفت که متغیر نوگرایی دارای پایایی سازه‌ای خیلی خوبی است.

جدول شمارهٔ پنج- مقدار بارعاملی ضرایب مسیر؛ روایی همگرا؛ پایایی سازه وشاخص‌های برازش مدل متغیر نوگرایی و سرمایهٔ فرهنگی

	عقلانیت	سودجویی	مصرف گرایی	فردگرایی	آزادی خواهی	انتقادگرایی	علم گرایی	دموکراتیک
بارعاملی	۰/٦٤	۰/۷۱	۰/٦۹	۰/٦۹	۰/٦۷	۰/٦۹	۰/٦۵	۰/۷۹
روایی	(۰/۰+۷۹/۰+۶۵/۰+۶۹/۰+۶۷/۰+۶۹/۰+۶۹/۰+۷۱/۶۴)/ ۸ =۰/۶۹۱							
پایایی	۰/۸۵۸							
۰/۹۵=شاخص برازش نرمال شده[3] ۲/۳۷= شاخص برازش خی دو بهنجار به درجه آزادی[4] ۰/۰۴= ریشه میانگین مربع خط[5] سطح معنی داری= ۰/۹۹								

آزمون فرضیات پژوهش

فرضیه‌های پژوهش بعد از ارزیابی مدل اندازه‌گیری در دست آزمون قرار می‌گیرند. به این معنی که روابط بین متغیرهای پژوهش بر مبنای فرضیه‌های پژوهش، آزموده می‌شوند.

جدول شمارهٔ شش-نتایج بررسی فرضیهٔ رابطه‌ای پژوهش

	فرضیهٔ پژوهش	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معنی-داری
فرضیهٔ اصلی	نوگرایی ---> تغییر رفتار دختران	۰/۵۸۷	۱/۲۳۴	۷/۵۶۱	۰/۰۰۰
فرضیهٔ جزیی ۱	عقلانیت---> تغییر رفتار دختران	۰/۳۴۱	۱/۱۱۲	۶/۵۴۷	۰/۰۱
	سودجویی---> تغییر رفتار دختران	۰/۳۱۲	۱/۱۰۸	۶/۴۵۶	۰/۰۰۲
	مصرف گرایی---> تغییر رفتار	۰/۳۶۵	۱/۱۱۵	۶/۶۴۲	۰/۰۴

[1] .AVE
[2] .CR
[3] .NFI
[4] .CMIN/DF
[5] .RMSEA

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]
[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

	دختران				
	نوگرایی اقتصادی---> تغییر رفتار دختران	۰/۳۴۲	۱/۱۴۲	۶/۶۲۱	۰/۰۴
فرضیهٔ جزیی ۲	فردگرایی---> تغییر رفتار دختران	۰/۵۱۲	۱/۲۱۱	۷/۵۲۹	۰/۰۰۰
	آزادی خواهی---> تغییر رفتار دختران	۰/۵۳۱	۱/۲۲۹	۷/۵۳۴	۰/۰۰۰
	نوگرایی اجتماعی---> تغییر رفتار دختران	۰/۵۱۹	۱/۲۱۸	۷/۵۳۱	۰/۰۰۰
فرضیهٔ جزیی ۳	انتقادگرایی---> تغییر رفتار دختران	۰/۳۳۱	۱/۱۱	۶/۵۴۲	۰/۰۳
	علم گرایی---> تغییر رفتار دختران	۰/۲۸۹	۰/۹۴۵	۵/۲۵۷	۰/۰۰۰
	نوگرایی فرهنگی---> تغییر رفتار دختران	۰/۳۱۲	۱/۰۰۱	۵/۹۸۴	۰/۰۰۲
فرضیهٔ جزیی ۴	دموکراتیک ---> تغییر رفتار دختران	۰/۴۲۵	۱/۲۱۴	۷/۲۵۱	۰/۰۰۰
	نوگرایی سیاسی---> تغییر رفتار دختران	۰/۴۲۵	۱/۲۱۴	۷/۲۵۱	۰/۰۰۰

در نسبت بحرانی، ارزش‌های عددی بزرگ تر از ۱/۹٦ در سطح ۰/۰۵ معنادار هستند، ارزش عددی بزرگ‌تر از ۲/۵۷ در سطح ۰/۰۱ معنادار است و ارزش‌های عددی بزرگ‌تر از ۳/۲۹ در سطح ۰/۰۰۱ معنادار هستند. همان‌طور که در جدول شمارهٔ ٦ قابل مشاهده است، متغیر کلی نوگرایی (سطح معنی‌داری، ۹۹ درصد و مقداری بتای استاندارد[1] ۰/۵۷۸) به طور مثبت و معنی-داری تغییر رفتار دختران را پیش‌بینی کرده است. مقدار این تغییر متوسط رو به بالا می‌باشد. به عبارتی با افزایش مؤلفه‌های شکل دهندهٔ نوگرایی در سطح جامعه، میزان تغییر در رفتارهای اجتماعی و فرهنگی و سایر رفتارهای دانشجویان دختر، تغییرات محسوسی ایجاد شده است. هم چنین یافته‌ها نشان دادند که همایندی مثبت و معناداری بین نوگرایی اقتصادی و تغییر رفتار دختران (سطح معنی‌داری، ۰/۰٤ و مقداری بتای استاندارد، ۰/۳٤۲) ؛ نوگرایی اجتماعی و تغییر رفتار دختران (سطح معنی‌داری، ۹۹ درصد و مقداری بتای استاندارد، ۰/۵۱۹)؛ نوگرایی فرهنگی و تغییر رفتار دختران (سطح معنی‌داری، ۰/۰۲ و مقداری بتای استاندارد، ۰/۳۱۲) و نوگرایی سیاسی

[1] . Standard Beta

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

و تغییر رفتار دختران (سطح معنی‌داری، ۹۹ درصد و مقداری بتای استاندارد، ۰/۴۲۵) وجود دارد (نک: جدول شمارهٔ ۲).

هم چنین با توجه به نمودار۳ مقدار ضریب تعیین مدل تغییر رفتار دختران ۲۱ درصد می باشد. بدین معنی که با افزایش یک واحد استاندارد به متغیرهای پیش بین یا برون زا(نوگرایی و مولفه های آن) ۲۱ درصد افزایش را در متغیر تغییر رفتار دختران داریم.

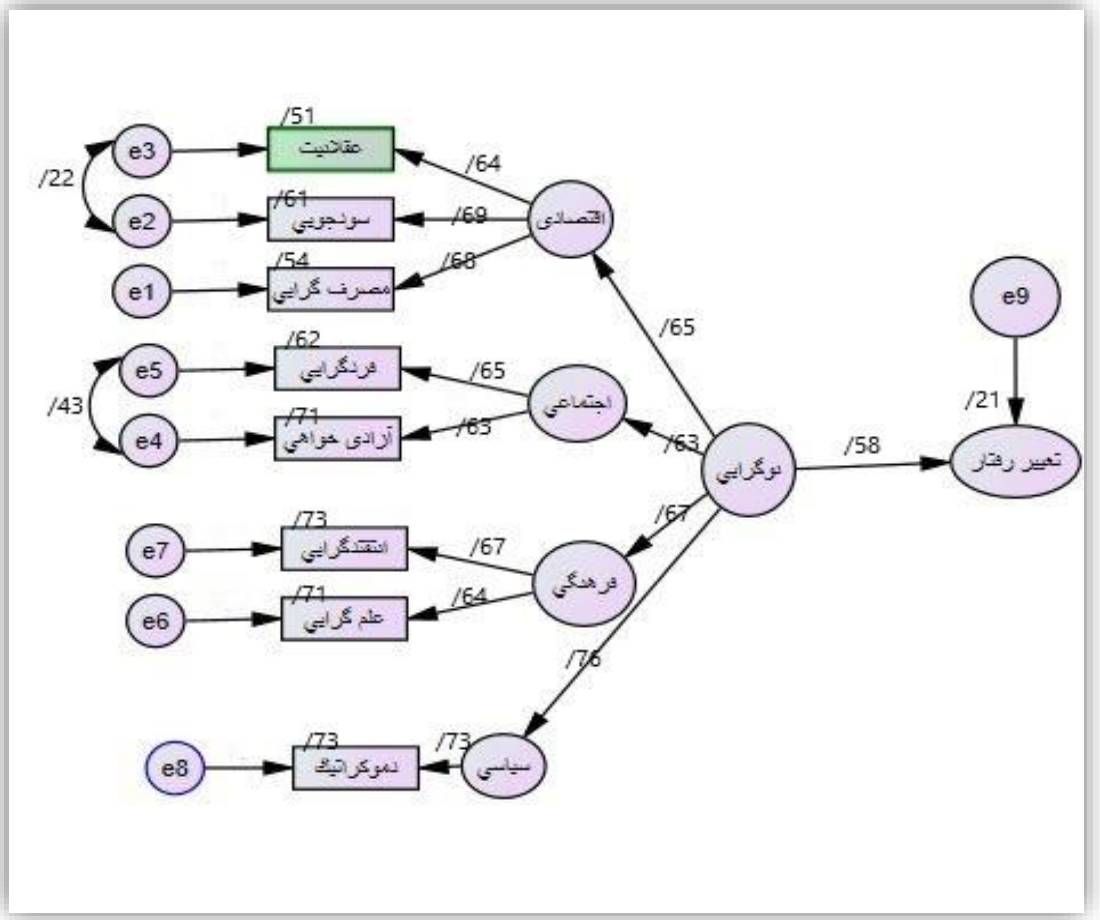

نمودار شمارهٔ سه- ضرایب مسیر و بار عاملی مدل تحقیق برای متغیر مستقل و وابسته

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر به بررسی رابطهٔ بین نوگرایی و تغییر رفتار دختران دانشجوی دانشگاه پیام نور استان گلستان پرداخته است. برای این کار ۲۴۱ نفر از دانشجویان دختر پیام نور استان گلستان

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج بررسی رابطهٔ همبستگی متغیرها نشان داد که تمامی ۸ مؤلفهٔ نوگرایی (عقلانیت، سودجویی، مصرف‌گرایی، فرد گرایی، آزادی خواهی، انتقاد گرایی، علم گرایی و دموکراتیک) با متغیر وابسته تغییر رفتار دارای رابطهٔ مثبت و معنادار می‌باشد ($P\leq 0/05$).

در بین مؤلفه‌های نوگرایی، مؤلفهٔ نوگرایی اجتماعی با بتای ۰/۵۱۹ بیش‌ترین مقدار را بین سایر مؤلفه‌ها به خود اختصاص داد. بعد از آن، مؤلفهٔ نوگرایی سیاسی با بتای ۰/٤۲۵ بیش‌ترین مقدار را به خود اختصاص داده است. این یافته همسو با رویکرد نظری بسیاری از صاحب نظران از جمله گیدنز، زیمل و سایر صاحب‌نظران نوگرایی است. به زعم گیدنز (۱۳۸۹) نوگرایی باعث کاهش تأثیر ارزش‌های سنتی می‌شود؛ ارزش‌هایی که افراد را در یک مکان واحد جمع می‌کند و آن‌ها را به هم وابسته می‌کند؛ به این معنی که با افزایش مؤلفه‌های نوگرایی در افراد، تغییر رفتار افراد بیش‌تر شده است. در زیر مؤلفه‌های نوگرایی اقتصادی، متغیر مصرف گرایی با بتای ۰/۳٦۵؛ در زیر مؤلفه‌های نوگرایی اجتماعی، متغیرآزادی خواهی با بتای ۰/۵۳۱ و در زیر مؤلفه های نوگرایی فرهنگی، متغیر انتقاد گرایی با بتای ۰/۳۳۱ بالاترین میزان را در تبیین تغییرات رفتار دختران کسب کرده‌اند. این نتایج، تأیید کنندهٔ ادعاهای نظری بقایی سرابی و حق شناس (۱۳۹٤)؛ سپهرنیا و همکاران (۱۳۹٤)؛ فرهمند و همکاران (۱۳۹۳)؛ سیف اللهی و شاطری (۱۳۹٤)؛ زارع شاه آبادی و همکاران(۱۳۹۱)؛ معینی و شکر بیگی (۱۳۸۸)؛ قاسمی و همکاران (۱۳۸۷)؛ است که افزایش مؤلفه‌های نوگرایی را از طریق تغییر سبک زندگی و ذائقه‌های مدرنیته معادل ورود نا به هنگام آن به عرصهٔ عمومی و به تبع آن، معادل مواجههٔ بیش‌تر با تغییر در رفتار دختران قلمداد می‌کنند.

به لحاظ نظری، شاید بتوان تفاوت زنان و دختران دانشجو در کم و کیف مواجهه با تغییر رفتار را به تفاوت در میدان‌هایی ربط داد که در آن به کسب مؤلفه‌های نوگرایی مخصوص به خود مشغول هستند. با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود به منظور جلوگیری از آن دسته از تغییرهای رفتاری دانشجویان دختر که در راستای اهداف نظم اجتماعی جامعه نمی‌باشند، به برنامه‌های آموزشی و فراهم آوردن امکانات فرهنگی توجه جدی شود. بوردیو (۱۹۹٤)، نظریهٔ نابی که مبنای تجربی نداشته باشد را رد می‌کند و هم چنین تجربه گرایی صرفی که در یک خلأ نظری صورت بگیرد را نیز کنار می‌گذارد. وی تحقیقی را می‌پذیرد که به طور تلفیقی هم تجربی و هم نظری است. در نتیجه این پژوهش که به طور تجربی به این نتیجه دست یافت که تغییر رفتار دختران دانشجو، در درجهٔ بالایی، تحت تأثیر فاکتورهای نوگرایی است، همسو با رویکردهای نظری به کار رفته در این تحقیق بوده است و این نتایج به طور معناداری، موجب تحکیم چارچوب نظری تحقیق است.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

منابع

۱. ازکیا، مصطفی (۱۳۷۹) **جامعه‌شناسی توسعه**، تهران: کلمه.

۲. ازکیا، مصطفی (۱۳۸٤) **جامعه‌شناسی توسعه**، تهران: کیهان.

۳. افشار کهن، جواد (۱۳۸۳) **بازخوانی جامعه‌شناسی سنت‌گرایی و تجدد طلبی در ایران بین دو انقلاب**، تهران: آوای نور.

٤. بشیریه، حسین (۱۳۷۸) **تاریخ اندیشه‌های سیاسی در قرن بیستم**، تهران: نی.

۵. بقایی سرابی، علی و سمیه حق‌شناس (۱۳۹٤) «تأثیر سرمایهٔ اجتماعی و سرمایهٔ فرهنگی در مواجههٔ زنان با رفتارهای غیر اخلاقی»، **پژوهش‌نامهٔ زنان**، سال هفتم، شمارهٔ اول: ۷۳-۹۷.

٦. بهنام، جمشید (۱۳۸۳) **تحولات خانواده**، ترجمهٔ جعفر پوینده، تهران: ماهی.

۷. بوردیو ، پیر (۱۳۹۰) **تمایز**، ترجمهٔ حسن چاوشیان، تهران: ثالث.

۸. تایپا، کلود (۱۳۹۹) **درآمدی بر روان شناسی اجتماعی**، ترجمهٔ مرتضی کتبی، تهران: نی.

۹. تورن، آلن (۱۳۸۲) «ایران در جریان فرایند مدرنیزاسیون قرار دارد»، **روزنامهٔ همشهری**، ویژه‌نامهٔ نوروز.

۱۰. حقیقتیان، منصور و مسعود دارابی (۱۳۹٤) «بررسی تأثیر نوسازی فرهنگی و مکانیسم تأثیرگذاری آن بر ارزش‌های خانواده (مطالعهٔ موردی: شهرستان نهاوند)»، **مطالعات جامعه-شناختی جوانان**، سال ششم، شمارهٔ ۲۰: ۸۹-۵۷.

۱۱. خسروی، مصطفی؛ حیدرآبادی، ابوالقاسم وسیف الله فرزانه (۱۳۹۸) «**تأثیر نوسازی اجتماعی- فرهنگی در فرآیند ازدواج (مطالعهٔ موردی دانشجویان استان گلستان)**»، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل، رشتهٔ جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه.

۱۲. زارع شاه‌آبادی، اکبر؛ ترکان، رحمت اله و محمود حیدری (۱۳۹۱) «بررسی رابطهٔ بین رضایت شغلی و نشاط اجتماعی در دبیران مقطع متوسطه شهر جیرفت»، **جامعه‌شناسی کاربردی**، ۲۳(٤): ۱۸۸-۱٦۵.

۱۳. زاهدی، محمد جواد و علی خضرنژاد (۱۳۹۲) «نوسازی و فرایند تحول ارزش‌ها در خانواده، بررسی نمونه‌ای دگرگونی ارزش‌های خانوادگی شهر بوکان»، **مجلهٔ جامعه‌شناسی ایران**، دورهٔ چهاردهم، شمارهٔ ۱ : ۹۷_ ٦۸.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

۱٤. زاهدی، محمدجواد؛ نایبی، هوشنگ؛ دانش، پروانه و حسین نازک تبار (۱۳۹۲) «تبیین جامعه‌شناختی تأثیر فرآیند نوسازی در ساختار خانواده (مقایسهٔ نقاط شهری و روستایی در استان مازندران)»، **مطالعات راهبردی زنان**، سال شانزدهم، شمارهٔ ٦۱ : ۱٤۸-۹۷.

۱۵. سپهرنیا، رزیتا؛ دلاور، علی و رضا صالحی امیری (۱۳۹٤) «رابطهٔ آموزش با ارتقا سرمایهٔ فرهنگی در ایران»، **روان‌شناسی تربیتی**، دورهٔ ۱۱، شمارهٔ ۳۸: ۱۱۲-۸٦.

۱٦. سفیری، خدیجه؛ جبارنژاد، سمیرا و علی حاتمی (۱۳۹٤) «بررسی رابطهٔ گرایش به مدرنیته با سبک زندگی زنان جوان؛ مورد مطالعه: زنان جوان ۱۵ تا۲۹ سالهٔ شهر تبریز»، **برنامه-ریزی رفاه و توسعهٔ اجتماعی**، شمارهٔ ۲٤: ٤٤-۱.

۱۷. سیف اللهی، سیف اله و پروانه شاطری (۱۳۹٤) «نقش شبکه‌های اجتماعی نوین در تغییر رفتار دختران و زنان ایرانی (مورد مطالعه: دختران و زنان دانشجوی دانشگاه‌های تهران در سال ۱۳۹۲)»، **مطالعات توسعهٔ اجتماعی ایران**، دورهٔ ۷، شمارهٔ ۲: ٤٤-۲۸.

۱۸. عبداللهی، عباس و آزاده طاهری (۱۳۹۸) **مدل‌سازی معادلات ساختاری به کمک نرم-افزار آموس**، تهران: جهاد دانشگاهی.

۱۹. فاضلی، محمد (۱۳۸۲) **مصرف و سبک زندگی**، قم: صبح صادق.

۲۰. فرهمند، مهناز؛ خرم پور، یاسین؛ پارساییان، زهره و فرزانه ماندگاری (۱۳۹۳) «تأثیرمؤلفه‌های نوگرایی در حمایت خویشاوندی خانواده‌های شهر یزد»، **تحقیقات فرهنگی ایران**، دورهٔ هفتم، شمارهٔ ۳ : ۱۷۷-۱٤۹.

۲۱. قاسمی، وحید؛ وحیدا، فریدون؛ ربانی، رسول و زهرا ذاکری (۱۳۸۷) «شناخت تأثیر طبقهٔ اجتماعی بر نگرش نسبت به جریان نوگرایی در شهر اصفهان»، **جامعه‌شناسی کاربردی**، دورهٔ ۲۱، شمارهٔ ۱: ٦۸-٤۳.

۲۲. کرایب، یان (۱۳۸۲) **نظریهٔ اجتماعی کلاسیک: مقدمه‌ای بر اندیشهٔ مارکس، وبر، دورکیم، زیمل**، ترجمهٔ شهناز مسمی پرست، تهران: آگه.

۲۳. کاظمی، زهرا وصغری نیازی (۱۳۸۹) «بررسی تأثیر عوامل فرهنگی بر فرآیند ازدواج (مطالعهٔ موردی شهر شیراز)»، **جامعه‌شناسی ایران**، دورهٔ یازدهم، شمارهٔ دوم: ۱٦-۱.

۲٤. گیدنز، آنتونی (۱۳۸۹) **جامعه‌شناسی**، ترجمهٔ حسین چاوشیان، تهران: نی.

۲۵. لرنر، دانیل (۱۳۸۳) **گذر جامعهٔ سنتی: نوسازی خاورمیانه**، ترجمهٔ غلامرضا خوجه سروی، تهران: مطالعات راهبردی.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]

۲۶. معینی، رضا و عالیه شکر بیگی (۱۳۸۸) «بررسی نوگرایی خانواده‌های ایرانی (تحقیقی در شهر تهران)»، **جامعه‌شناسی معاصر**، سال اول، شمارهٔ دوم: ۱۲۷-۱۰۵.

۲۷. مهدی زاده، شراره (۱۳۸۰) «**تلویزیون و نوگرایی**»، رسالهٔ دکتری رشتهٔ جامعه‌شناسی، دانشگاه تهران.

۲۸. هلد، دیوید (۱۳۶۹) **مدل‌های دموکراسی**، ترجمهٔ عباس مخبر، تهران: روشنفکران.

۲۹. واترز، مالکوم (۱۳۸۱) **جامعه‌شناسی سنتی و مدرن: مدرنیته، مفاهیم انتقادی**، ترجمهٔ منصور انصاری، تهران: نقش جهان.

۳۰. ورزی کناری، امین؛ حیدر آبادی، ابوالقاسم و منوچهر پهلوان (۱۳۹۸) «نوسازی فرهنگی و ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستانی استان مازندران»، **مطالعات توسعهٔ اجتماعی ایران**، دورهٔ ۱۱، شمارهٔ ۳: ۷۸-۶۵.

31. **B**ourdieu, P. (1994) **Raisons pratiques: sur la théorie de l'action** (Vol. 331). Seuil Paris.

32. **G**iddens, A (1999) **Runaway World: 4. Family**. http://www.bbc.uk/reith 1999/ lecture 4.html.

33. **H**enseler . J, Ringle, C. M .,& Sinkovices, R. R . (2009) «The use of partial least squares path mode ling in international marketing». In **New challenges to international marketing** (pp. 277-319). Emerald Group Publishing Limited.

34. **H**irshcman, C. Minh, N.H. (2002) «Tradition and Change in Vietnemes Family Structure in The Red River Delta, **Journal of Marriage and Family**, 64: 64-85 .

35. **I**nglehart, R (1997) **Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies**. Princeton: PrincetonUniversity Press.

36. **I**nkeles,Alex.(1969) «Making Men Modern:On the Causes and Consequences of Individual Change in Six Developing Countries», **American Journal Of Sociology.**

37. **I**nkeles, Alex and H.Smith, David (1974) Becoming Modern: Individual change in six developing countries, Heinemann Educational book.

38. **K**uly, Michelle; Stewart, Etoile. & Dudley, Michael. (2005) «Enhancing Cultural Capital: The Arts and Community Development in Winnipeg», Vol. 45, 75-88 Article.

39. Malhotra , A. Tsui, A.O. (1996) «Marriage Timing in Sri Lanka: The Role of Modem Norms and Ideas», **Journal Of Marriage and the Family**, 58(2), 476-490.

40. **T**oren, N. (2003) «Tradition and Transition: Family Change in Israel». **Journal of Gender Issues**, Vol. 21, 60-76.

[Downloaded from scdsjournal.ir on 2026-10-12]

[DOI: 10.61186/scds.12.1.98]